

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETA
Muzeum Pomorskie Armii
i Wojskowej Służby Powietrznej
ul. Główna 93, tel. 0048 56 21 11 11
e-mail: fundacja@wp.pl; www.zawackie.pl
IP: 195 16 25 127; REGON 8705021
KRS 00000 41692
NIP: 142 1090 1506 0000 0000

adres siostry:
Krzysztof Kurek
ul. 7-190 Inowrocław
ul. św. Ducha

Inowrocław
PAP- AK
† Sadowski Bronisław
ps. „Sudło” „Broniek”
M: 470/1101 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Sadowski Bronisław
J:K-440/1101 Pom.
Imię i nazwisko BAB-AR

I./1. Relacja *k. 3 s. 1-4*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację *k. 4 s. 1-4*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja

.....

.....

.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 18*

VI. Fotografie *dwie ikono grafii*

1/1. Relacja - Sadowski Bronisław

1. Relacja nt. działalności Sadowskiego Bronisława autorstwa Janyiny Sadowskiej - Kurek, napis, oryg. k. 1 s. 1-2
2. Zawiązanie do relacji 205 Pom. Janyiny Kurek (siostry Bronisława) z 25.05. 1977, spisane przez E. Zawacką, napis, oryg. kop. k. 2 s. 3-4

Relacja o niemieckim udziału konspiracji

- zadanie 1 Sadowski Zygmunt ps. Sadoła, Gronki. Nr. nr 12 XI 1941 w Opokach
- zadanie 2 por. inżynierski, syn Teofila właściciela młynarstwa i Galkiny
z d. Bonatowice. Wkończył gimnazjum im. Żurka w Czarukowie
w Czarukowie, później odbył dyplomowy kurs podchorążych rezerwy w 65 pułku
piechoty w Guelmiedze i uzyskał stopień ppor. rezerwy. W latach 1935-1939
studjował na wydziale humanistycznym Uniwersytetu Pomorskiego, który ukoń-
czył otrzymując tytuł magistra filozofii. Uczestniczył w kampanii wrześnio-
wej w Armii Pomorza i dostał się do niewoli. Po uwolnieniu zatrudniony
został jako krosiarka w młynie pielnym, Godenamb w Gminie Gminie a później
w Gminie Gminie. Od 1940 jako członek ŻOB-ŻZW pełnił również kierownictwo
funkcje: zastępcę komendanta powiatu Gminie. Komendantem obrotu
był por. rez. Antoni Damba, Sadowskim w sprawie ^{podległy} kontaktów
z innymi organizacjami między innymi z komendantem Szarych Szeregów
w Gminie Marianem Kryszałkiem ps. "Żyrafa" oraz Karolowem,
Organizacja Wąskowa (nie uweryfikowanym) z Fromholtzem i mjr Dzia-
chowskim. Kiedy w sierpniu 1942 utworzono w ramach powiatowej orga-
nizacji AK na terenie powiatu wojewódzkiego 3 terytorialne zespoły
organizacyjne z wielkim prawdopodobieństwem kierownictwo zespołu
położonego w Gminie powierzono Sadowskiemu.
W latach 1940-1943 był również organizatorem kompletnie tajnego
niewerbalnego na terenie szkoły średniej, wage historii. Organizowany
przez gestapo 27 I 1943 przebywał w obozie na Gminie w Gmi-
nie, Fortei w Pomorzu i w Gminie. Po procesie w Dąbku
do Gminie w Pomorzu wysłano wyroki śmierci na Sadowskim

3/1/2

statutu - inowrocławskiego AK w tym na Grmistrza Sadowskiego.
Wyrok wykonano 29 lipca 1944 w Zabikowie.

Yamira Sadowska - Kurek

Tormi 25. V 1977

ZAT do rel 205 Pam J. Ruvel.

205/Pam
y/1/3

Diatatarsi.

Brat mój, Bronisław Saclowski, ppor. rezerwy, urodz. 1911
(który skńczył studi^{um} w Poznaniu w 1939r i miał wstąpić do archiwum w Warszawie, wrócił po kampanii - bitwie nad Brną -
w X 39r do Głuchocinowa i zamieszkał z rodzicami i 2-mie siostrami
zaangażował się w pracę z mój najstarszy w ukroczym Wierchołowice
potem przeniósł się do Bodenamt (sprawy przesiedleńcze) i tam
w Głuchocinowie, potem ten urząd przeniósł do Głuchocinowa - brat
był kreslarzem, ja malarzem a siostra Jadwiga pracowała w domu
(matka zmarła w 1940r a Jadwiga ożeniła się z domem i wyjechała
mimo pokojem). Brat czasem wyjeżdżał, w tym do Poznania i
włodarska może też do Torunia. 1941/2

Przyjeżdżał ^{z domu} z Warszawy (tak mówił brat). Trzeba było go przesio-
sować w domu. Brat przedstawiał jako kpt. Lewandowski; był kilka-
miesiący w Warszawie ^{z domu} czasem nosił n. nas a czasem wary
czasem odproszabram do kolegi brata Antoniego Dziubę z za-
wodu n. le albo do Lecha Kopca (mieszkał w Warszawie), lub do p. Wójci-
chowskiego

Mój Koział przyjechał z okolic Radziejowa, też kilkakrotnie
konferował z bratem, też nosił n. nas, czasem gołmi mój
przyjeżdżał razem, czasem co 2 tyg, czasem podwójnie miesięcznie
Przychodził czasem do nas z Głuchocinowa, Frankoltra i Dzinba
genowefa faworska

Arestowanie

DN. 25 lub 26 X 1943r nad ranem Gestapo przynto do nas do
domu (ul. Si. Ducha 17 obecnie Mi. Chlewickiego 47)
Brata zabrali i nas 2. (ojciec zmarł 1941r) zabrano po doliczeniu
rewizji do oborn przyśięgi na Błoniach w Głuchocinowie
Przywołali wentoweych rano, dzień i całą noc - samych my-
rzyń, chyba około 200 osób - z PTP i PK (Gestapo mówiło PTP)
M. m. przywołał tegoż ranka po nas mój Koział, który no-
sował n. Kopca (Frankoltra później) Arestowani Matki nie
bratki i widzieli się niedługo.

[dalej Matki w liście Millimarkta były arestowani 7 II 44
były to mordercy i bliżsi m. m. ran, wydani przez faworską,
czego ratowai się z pomocą]

Torun 25. I 1977

205/Pom
1/1/4

297 do rel 205 Pom J Pawel.

Działalność.

Brat mój, Bronisław Sadowski, ppor. rezerwy, mjr. f. l., urodził 1911 (który skomunikował studiował ^{historię} Permenin w 1939 r. i miał zamiar angażować do archiwum w Warszawie, został po kampanii - bitwie nad Prupis - w X 39 r. do Górnostawia i zamieszkał z rodziną i 2-letnią matką. Zawsze pracował razem z moją matką w cukrowni Wierchoława. Potem przeniósł się do Bodenamt (sprawy przesiedleńcze) w Górnostawie; potem ten urząd przeniósł do Górnostawia - brat był księgowym, ja mój wójt i matka jedyną pracowała w domu (matka zmarła w 1940 r. a jedyną rozprzedała domem i wynajęła mi mieszkanie). Brat czasem wyjechał, w tym do Permenie i wójtowskie more też do Torunia. zima 1941/2

Przyjeżdżał ^{do} ~~do~~ z Wągi, (tak mówił brat), trzeba było go ^{znowe} przenieść do domu. Brat przedstawił jako kpt. Siwandowski; ^{był kilka} ~~był kilka~~ ^{raz w} ~~raz w~~ ^{moim} ~~moim~~ ^{domu} ~~domu~~ ^z ~~z~~ ^z czasem nocował w mies. a czasem odprowadzany do kolegi brata Antoniego Druźby z 20 wódki w - le albo do Lenki Kopyra (mieszkał w), lub do p. Wągi elchowskiego

Mój kuzyn przyjechał z okolic Radziejowa też kilka tygodni konferował z bratem, też nocował w mies., czasem gościnie u drugiego przyjeżdżał razem, czasem co 2 tyg., czasem po drodze musiałeś przyjechać czasem do mies. z Górnostawia Fromholtz i Druźba gen. weta faworskiego

Arrestowanie

Do 25 lub 26 X 1943 r. nad ranem Gestapo przyшло do nas do domu (ul. Si Duchie 17 obecnie Mi. elchowskiego 47) Brata zabito i nas 2 (ojciec zmarł 1941 r.) zabrano po doświadczeniu wzięci do obozu przysiężnego na Blonasku w Górnostawie. Przywołali wójtówkę, ch. rano, dzień i całą noc - samych m. z-erym, chyba około 200 osób - z PFP i PK (Gestapo miało PFP) M. m. przywołali tego ranka po nas mój kuzyn, który nocował w Kopyra (Fromholtz później) Arrestowanie miał na bratku i widział się nad ranem.

[dalej zabity w lesie Millimarku były aresztowani 7 VI 44 były to mordercy i kuzyn nasz, wydani przez faworskiego, chęć ratować się z sąsiedztwa]

II. Materiały uzupełniające relację:
Bromista w Sadowolku

1. Biogram Bromistawa Sadowskiego
autorstwa Alojzego Nowickiego
mpis (2 egz.) k. 4 s. 1-4

ABRONISŁAW S A D O W S K I ps. "Sadło" - członek sztabu PZP-AK

Obwód Inowrocław

Ur. 12.XI. 1911 r. w Opokach pow. Inowrocław; syn Teofila - właściciela restauracji i Balbiny z d. Ronatowicz. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczeń gimnazjum J. Kasprowicza w Inowrocławiu. Jednak egzamin dojrzałości zdał w gimnazjum w Czarnkowie w 1934 r. Odbił roczny kurs w Szkole Podchorążych Rezerwy. Przeniesiony do rezerwy. ~~W 1939 r.~~ W 1939 r. ukończył studia na Uniwersytecie w Poznaniu jako magister historii. Podporucznik rezerwy. We wrześniu 1939 r. zmobilizowany do 59 pp w Inowrocławiu i w stopniu d-cy plutonu strzelców brał udział w bitwie nad Bzurą. Ucieka z niewoli i przez Poznań, Inowrocław dotarł do W-wy, gdzie związał się z konspiracją. Z W-wy skierowany został do Inowrocławia z zadaniem włączenia się do struktur tajnego szkolnictwa na poziomie szkoły średniej jako historyk. Współpracował z Antonim Dziubą późniejszym komendantem PZP-AK obwodu Inowrocław. Konferencje pedagogiczne /konspiracyjne/ odbywały się w mieszkaniu Sadowskich przy ulicy św. Ducha.

W szeregach inowrocławskiego ZWZ pojawił się w 1941 r. Pełnił funkcję z-cy komendanta obwodu. ~~W październiku~~ Pod koniec 1941 r. M. Kryszak, komendant inowrocławskich Szarych Szeregów, nawiązuje z nim kontakt celem nakreślenia linii współpracy. O ewentualnych kontaktach Sadowskiego z ks. płk. J. Wrychłą z "Gryfa Pomorskiego" brak bliższych danych. Pod koniec 1942 r. Sadowski obejmuje w organizacji referat historyczny i przechodzi do pracy w Biurze Zachodnim Delegata Rządu. W swej pracy korzystał z pomocy swych sióstr: -Jadwigi i Janiny oraz Stefanii Rutkowskiej ps. "Stenia" i Leonardy Staniszewskiej. Szczególnie dużo cennych informacji dostarczała B.S. Rutkowska zatrudniona w Regierungsamt. Wszystkie wyżej wymienione zostały w marcu 1944r. aresztowane i osadzone w obozie Ravensbrück.

B. Sadowski aresztowany został 26 października 1943 r. z wieloma innymi członkami PZP-AK i PAP. Osadzony w obozie Błonie i po okresie śledztwa wywieziony do Żabikowa k/Poznania, gdzie 29 /lub 29/ sierpnia 1944r. wraz z 17-tu innymi zginął rozstrzelany.

Jego symboliczny grób znajduje się na cmentarzu parafii kościoła pw. Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu.

Materiały własne autora i rodziny
Ziemia Kujawska zeszyt IX
"Polska szkoła w konspiracji" - praca zbiorowa 1989r.

Alojzy Nowicki

13 marca
Tejca
11/3
Sadowski Bronisław ps. "Sadko" - członek sztabu PZP AK Obwód Inowrocław.

Urodzony 12 XI 1911 r. w Opokach pow. Inowrocław; syn Teofila właściciela restauracji i Balbiny z d. Ronatowicz. Po ukończeniu szkoły powszechnej uczył się w gimnazjum im. Kasprowicza w Inowrocławiu, jednak egzamin dojrzałości zdał w gimnazjum w Czarnkowie w 1934 r. Odczytał roczny kurs w Szkole Podchorążych Rezerwy w st. podchorążego rez. W 1939 r. ukończył studia na Uniwersytecie w Poznaniu jako magister historii. Awansował wtedy do st. podporucznika rezerwy. We wrześniu 1939 r. zmobilizowany do 59 pp w Inowrocławiu i jako dowódca plutonu strzelców brał udział w bitwie nad Bzurą. Uciekał z niewoli i przez Poznań, Inowrocław dotarł do Warszawy, gdzie związał się z konspiracją. Skierowany został do Inowrocławia z zadaniem włączenia się do struktur tajnego szkolnictwa na poziomie szkoły średniej jako historyk. Współpracował z Antonim Dziubą późniejszym kmdtem PZP-AK Obwodu Inowrocław. W mieszkaniu Sadowskich przy ul. św. Ducha odbywały się konspiracyjne konferencje pedagogiczne. Od 1941 r. należał do ZWZ. Pełnił funkcję zcy kmdta Obwodu. Pod koniec 1941 r. nawiązał z nim kontakt M. Kryszak, kmdt inowrocławskich Szarych Szeregów celem nakreślenia linii współpracy. Pod koniec 1942 r. Sadowski objął w organizacji referat historyczny i przeszedł do pracy w Biurze Zachodnim Delegatury Rządu. Korzystał z pomocy swych sióstr - Jadwigi i Janiny oraz Stefani Rutkowskiej ps. "Stenia" i Leonardy Staniszwskiej. Szczególnie dużo cennych informacji dostarczała S. Rutkowska zatrudniona w R~~eg~~ierungsamt. Wszystkie wyżej wymienione w marcu 1944 r. aresztowane i osadzone w obozie Ravensbruck.

B. Sadowski aresztowany został 26 X 1943 r. z wieloma innymi konspiratorami PZP-AK i PAP. Osadzony w obozie Błonie i po okresie śledztwa wywieziony do Żabikowa k/Poznania, gdzie 29 /lub 29/ X 1944 r. wraz z 17-tu innymi zginął rozstrzelany.

Jego symboliczny grób znajduje się na omentarzu parafii kościoła pw. Najświętszej Marii Panny w Inowrocławiu.

Siostra B. Sadowskiego - Jadwiga /zam. Robak/ była członkinią zespołu sanitarnego, zorganizowanego przez H. Grochowską i G. Jaworską, prowadzącego pomoc więźniom i kwatery dla ukrywających się Polaków. Janina - aresztowana razem z bratem, więziona była w Inowrocławiu, następnie w obozie w Ravensbruck, który przeżyła, zmarła 4 VI 1988 r.

Sledziński K., Tajne nauczanie na poziomie szkoły średniej
w okresie okupacji niemieckiej w Inowrocławiu w latach 1939-1945
"Ziemia Kujawska" 1993 z IX s.134-142; Materiały własne autora
i rodziny B.Sadowskiego

40

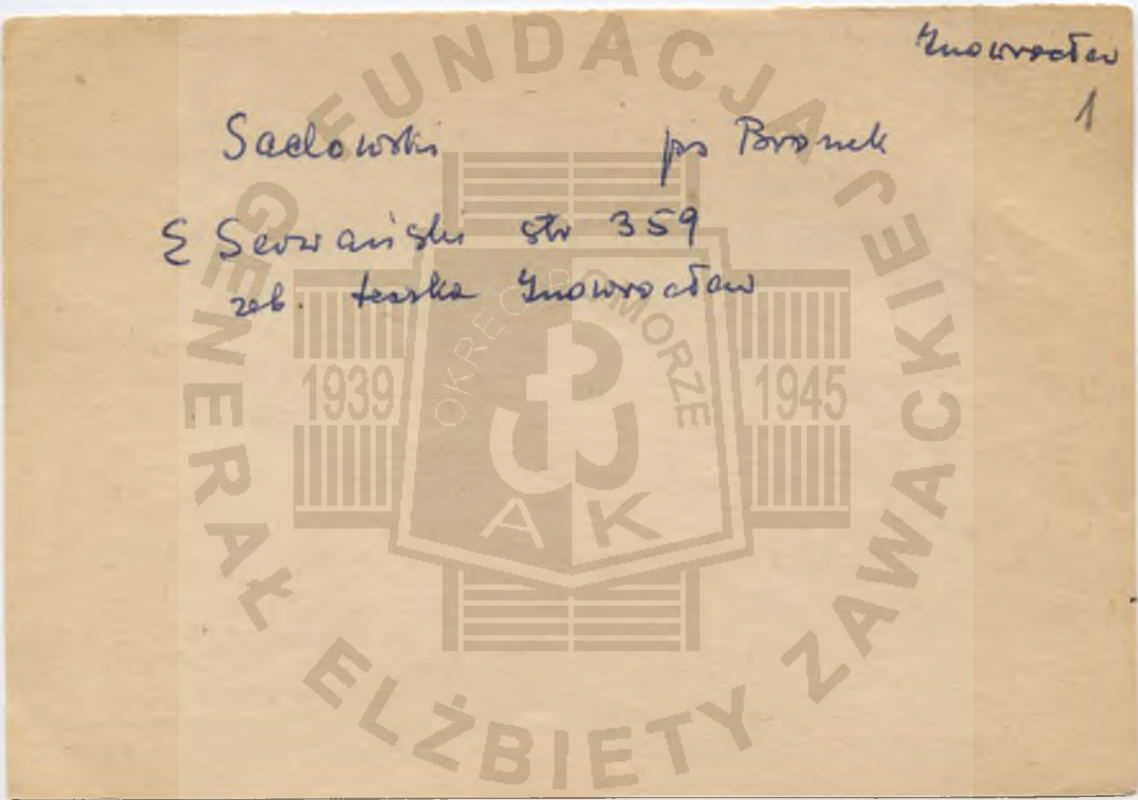
Alojzy Nowicki

Ti k: 470/1101 Pom.

Inowrocław

Sadowski Bronisław
T. Party informacyjne
k. 18

SARDOWSKI BRONISŁAW

zob. Sznajder J. "Jedliny-102", Arch. AK, B/26-89
s. 66

^{Konstytucyjny}
Członek grupy (witalistycznej) zorganizowanej
przez dr. Franciszka Wojciechowskiego w Inst-
ytucji. W październiku 1943 r. aresztowany
przez Gestapo razem z innymi w Anklam
Dzielnicy (des grupy) i K. Bonieckim w obornie
Lilleström i Zakładowie

A. Zak. 90

~~KO Potu~~
AK 2

Innowacjami
PzP
3

mgr
por

Sadowski

zastępcę kmdt Antoniego Dziuby

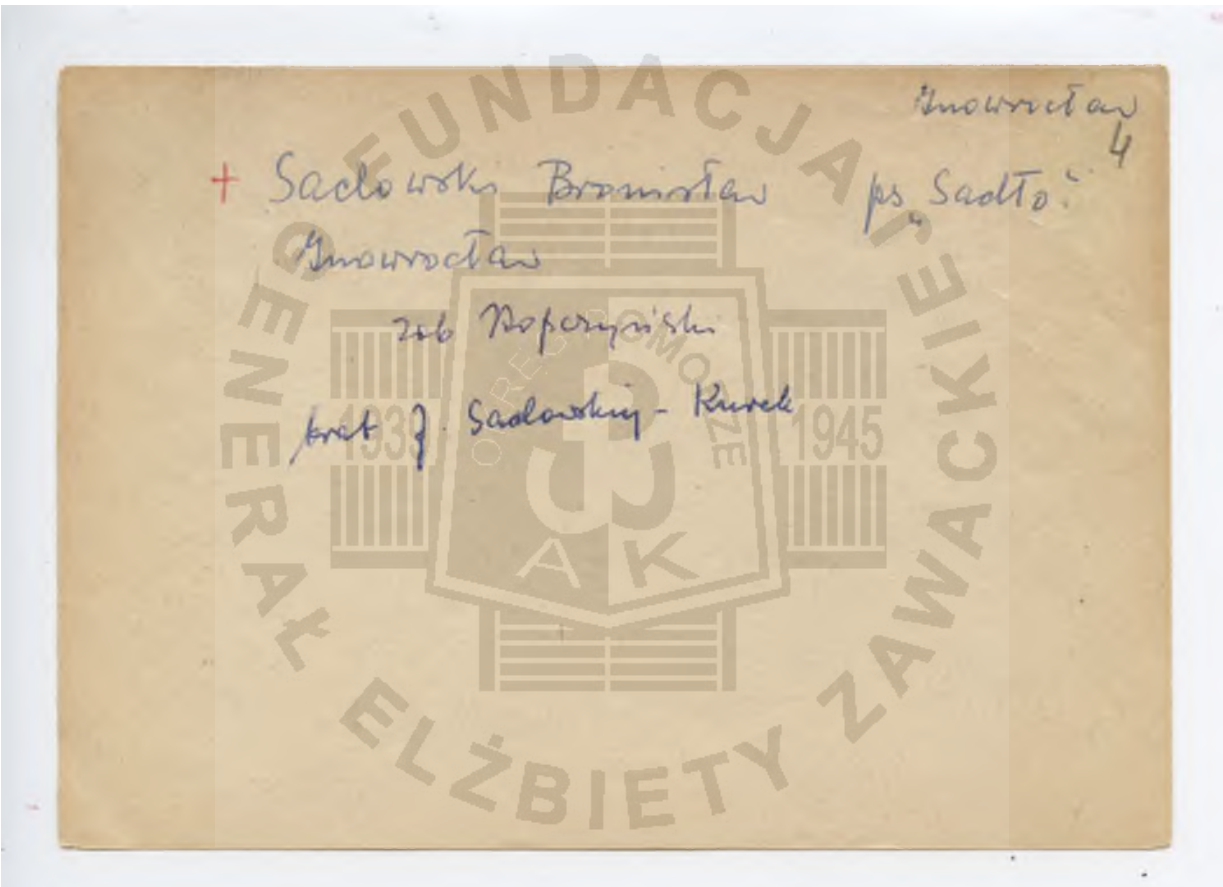
kolega por Antoniego Dziuby

małżonka kontakt po przewiezieniu aresztowa-
niach małżonka kontakt z Kwiatkowski

Klemenciu

zdato: rel w sprawie K. Kwiatkowski

Sady

+ Sadowski Bronisław
Gnowroctaw

Gnowroctaw
4

ps Sadołto.

zob. Nopczyński

1939 Sadowski - Kurek 1945

FUNDACJA
1939 1945
ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Inowrocław
Mc 5
ppor. Sadowski Bronisław - z insp. reg. Inowrocla
rozstrzelany przez Gestapo w Stozie Szabikowa
29. VII 1944 o godz. 20³⁰
z tel. M. Dworzyński eps o Henryku Kopyński
MSJ.

† Sadowski Bronisław
ps. "Sadio"

Wrocław
SNZ
ODR

por. rez. mgr historii, z- ce
komendanta A. Dziuby; przedmiot
2) Marianem Bryszkiem (komendant
złota Sz. Sz.) Szady współpracy SNZ;
pod koniec 1942 S. B. poinform. Bry-
szek, że obiekt refer. org. historycznej
i przeszedł do pracy w Biurowo Zach.
Delcy. Iszdni; mieszek także kontakty
z f. Wymag (w/8 siostry Janiny)
zob: T. os. Alojzy Nowicki - Tomu-
verte

a

++
SADOWSKI Bronisław

ps. "Sadło", "Broniek" 1911-1944

członek sztabu ZWZ-AK, Obwód Inowrocław
Podp. rezerwy ukończył w wojnie 1939 nad
Bzurą. Tajne nauczanie - magister historii
Aresztowany 26.X.1943 wywieziony do Zabikowca
K. Poznania - rozstrzelany. Relacja Alojzy
Mowicki

Zob:

Słownik Biograficzny Konspiracji
Pomorskiej 1939-1945 część 4

Fundacja "Archiwum Pomorskie AK"
Toruń 1998

DRut
2003

str. 129, 130

Inowrocław ZWZ-AK
Pomorze

7

a Sadowski Bronisław Mnowroctaw
8

Udział fachowych wskazówek
dla prowadzących tajne nauzenie

zob: J: Q: 259/259 Jaworska Genowefa,
os. 1/1 Ump. Tomlin

Wz. II 102

+
porro Sedlowski Bronisław ps. Saadto
Głuchowski
PK 9

Stwieramy w Poznaniu 29 lipca 1944,

grupe Dzielny

mechanik I rpskhania Kouspiw. X 1939
ostatnik strabn

- 2-ce kmalto obwodn. w strabiu podlegaty
mn sprawy kontaktis z innymi kujawskimi
organizacjami, z brer sev. i NOW

wypty powat pod ps "Bronkie", byc' moze
jako predstaviciel pismocennego zespolu organ.

Binra Zach. DR w Gnow. (2 msc w Poznaniu i

- jakoby kier binra historycznego (PZ) w strabiu
Ostrawie)
Mial jakoby kontakty z ks Wymore

Inwentarz
242-76

10

Sadowski Jeronimian "Sadho"
podpisanie rezony

Zostaje komendantka obwod. Dwa list.
mgr historii. Arcont. 26. X. 1943r. Zginęła
w Zabliwsie 28. X. 1944r.

Źródła: Dombel, Rejestr.

lit.

Смоленск
АК
М

Сардонски Бронислав
седонек сетабу рејона
Курјански ега РЗР-АК
укиелат родод мануиелком
решедезиме тајне мануиел

Зоб. Г. Домбелс и А. Нониски
Тајне Организације Војсоне
01197 Смоленск 1997 стр. 108, 109

Imię i nazwisko

12

† Sadowski Bronisław
podof. zawod.

od 26 października 1939 działał w
kompleksie na stopie legalności okupacyjnej
szef organizacyjny organizacji Antowego Dzinby
aresztowany w październiku 1943 roku, zginął
w obozie w Zabikowie

źródło: Biografia Fr. Wojciechowskiego str 4

M 408 - 1032

[Gronisław] ?
Sadouski (Bolesław) ?

Termin ?
AK 13

Por. J. Łotwiec AK, zamordowany w obozie
Łabikowie 29.07.44 r. (poznawanie).

Zob. T.: Spisime S. Smętnskiego w Wypisu
nr. 41

JMM-PL

A

IMONROCBAN

PAP 14

SADOWSKI BRONISŁAW

J. Szymanski, *Żywa kultura PAP...*,
Bibliot. APAK, oprac. B-64, s. 54

1995

21

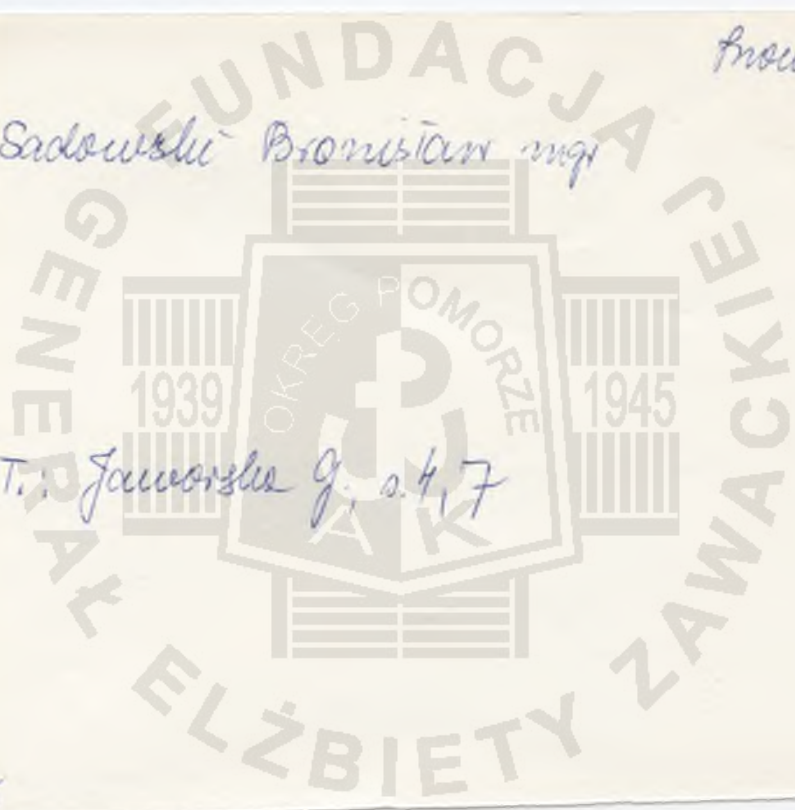
Prusocin

15

Sądowski Bronisław mgr

T. Jankowski g. 2.4.7

KP-95

+ Sadowski Bronisław

ppar.

Inowrocław
ASL

w. 12.11.1911

16

Areszt. 26.10.1943 Inowrocław,
skazany na śmierć; egimot w
egzekucji na terenie obozu 29.07.1944.
godz. 20.30

zob. Ptomka, Wacław, Martyrologium
obozu hitler. w Zablińcu 1943-1945,
Mus. Martyrologique w Zablińcu 2004,
s. 47 (spis współczesny na podst. aktów
zgonu śródow... 1945-1968) (bibl. FAFA)

sk. J '11

Sadowski (Bromista):

Smocod.
17

zdjęcie

xob. Tabela osobników imowrotaw-
skiej konspiracji (...) wykazane
przez gestapo.

prace inpr. Kwapien Ldsista
Polityka osupanta hitlerowskiej
w pow. imowrotawskim w l. 1939-45
W-wa 1975, bibl. FA-PK-opracou.

MS. 1111

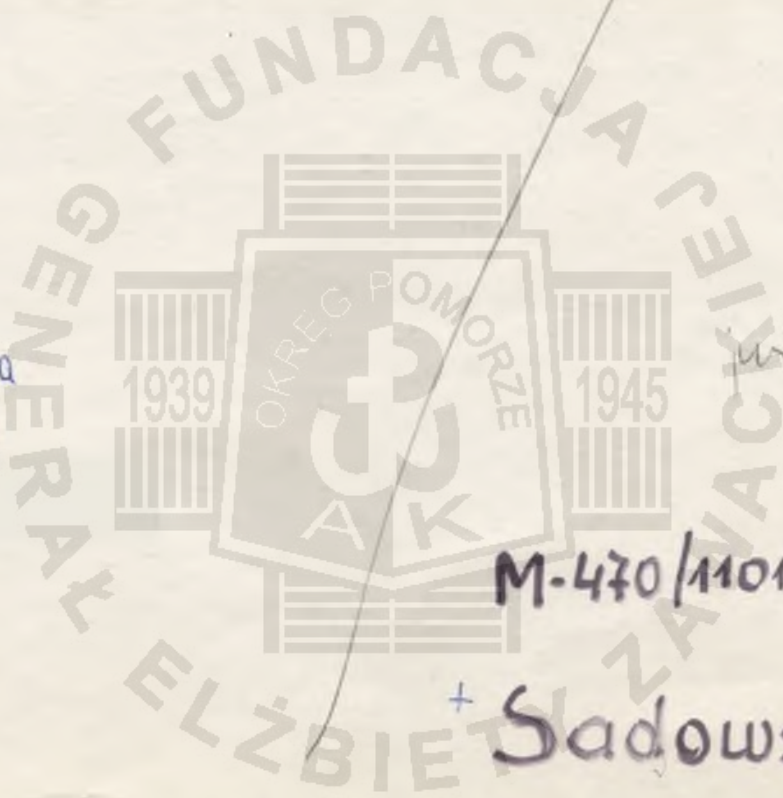
+ Sadowski Bronisław Smoleńsk
ps. „Sadło” 34P 18

Celownik szlaków Okr. Smoleńsk-
skiego PAF; powstał z przekształ-
conego Rejonu Smoleńskiego
PAF (1943).

zob. G. Siomowski A., Polska Armia
Powstańcza..., Toruń 1997,
s. 60, 107

NR. 11/15

siostro:
Kurek Janina
88-100 Inowrocław
ul. Św. Ducha

M-470/1101 Inowrocław

+ Sadowski Bronisław

us jest

SADOWSKI Bronisław

